

RAZISKAVE V SEŽANI LETA 1968 IN ČEZ Z ZADNJE PLATI

France Šušteršič

Večkrat poudarjam velik pomen raziskav v Sežani za društvo. Na prvi pogled čudno, saj nismo sproducirali stotin zapisnikov, kakih res velikih odkritij pa tudi ni bilo. Srečali pa smo se z dotlej neznanim izzivom: kako obvladati preveč jam, ne da bi izgubili pregled nad celoto. Ozemlje med Sežano in Lipico je 300 metrov nad podzemskim tokom Reke. Poleg množice navadnih »čurk« je tam dober ducat kar resnih jam »srednjega« kalibra, ki so očitno del večjega sistema, danes približno sto metrov pod površjem in 200 metrov nad podzemsko Reko. Že to je dovolj, da zvonci zazvonijo. Ni pa to vse.

Nahajamo se v neposredni okolici mesta Trst, največje luke pokojne dvojne monarhije. Že od srede 19. stoletja je pomanjkanje vode za rastočo metropolo Tržačane dobesedno sililo k razmišljanju, kje zajeti vodo, ki tam vsekakor mora biti. Številne organizacije, od strogo strokovnih do planinskih, so se ukvarjale s širše pojmovano jamarstvom. To ozemlje je kmalu bilo eno jamarstvo najbolj preiskanih na svetu. Skupaj z razvojem jamarke tehnike je šel tudi razvoj dokumentiranja, ki pa ga je pomanjkanje primernih kart radikalno zaviralo. Danes v jamarstvu največ uporabljamo zemljevide merila 1 : 5.000, pred slabimi dvesto leti pa so bil karte merila 1 : 25.000 že luksuz. Ker je vsako društvo svoja odkritja dokumentiralo po svoje, je bil tik pred prvo svetovno vojno končni rezultat vesoljni kaos. Med obema vojnama so Tržačani (Boegan) vendarle uspeli napraviti nekaj reda in sproducirati vsaj kolikor toliko uporaben seznam jam. Po drugi svetovni vojni so ga za ozemlje, ki je ostalo v Italiji, urejali naprej in danes v tem smislu težav ni več.

Po drugi svetovni vojni so se na naši strani v kaos zagrizli člani IZRK ter jamarških klubov iz Postojne in Idrije. Pregledali in izmerili so dober ducat »v nebo vpijočih« večjih jam, večina pa je ostala nedotaknjena. Leta 1968 smo, polni elana in izkušenj z Lanskega vrha, zagrizli tudi mi. Upali smo, da bo šlo hitro, a ni. Problem je bil zasukan na glavo. Ne več odkrivati čim več novih jam, temveč najprej ugotoviti, katera v množici raziskanih in dokumentiranih je katera. Večkrat smo vključili tudi angleške jamarje raznih univerzitetnih društev. V naslednjih letih nam je uspelo gordijski vozle razvozlati in ko so se pojavile pettisočke, je že vse teklo kot

po maslu. Istočasno je krepko poprijel tudi JK Sežana. Rezultati so vsekakor veličastni, a temelje smo poleg Tržačanov vendarle polagali tudi mi. Pa naj se s tem dalje ukvarjajo zgodovinarji.

Poleg trdega jamarskega »dela«, ko je bilo treba pregledati hektare nepregledne trnove makije in ducate potencialno znanih brezen, so se dogajale tudi aktivnosti, pri katerih zgodovina pogleda v stran. Zaradi bližine meje tudi brez Armije ni šlo.

*

Golokoratna jama ima na Sežanskem zagotovo najbolj mogočen jamski vhod. Ko je bilo nekaj članov že v jami in vleklo meter, se pojavi pol ducata oboroženih vojakov. Poveljnik je bil previden mož in prepovedal, da bi se kdo od njegovih približeval jami oz. lojtram na manj kot

deset metrov. Sam se je pomaknil kakih pol poti bliže in se zazrl v nasprotno steno (če bi hotel videti več, bi moral še bliže). A bilo mu je dovolj. Obrnil se je in zavzdihnil: »E, Stripe, nije to za tebe.« Malo smo še pokramljali in odšli so.

*

Dogajanje na meji bi bilo dolgočasno, če bi ne bilo policijskih psov. Sedeli smo v restavraciji pri postaji Sežana in čakali na vlak. Kar naenkrat se od nekje pojavi velik, zelo prijazen pes, podoben komisarju Rexu – samo malo večji in svetlejši je bil. Pride k meni, mi položi glavo na koleno in mi globoko pogleda v oči. Ravno sem malical kos slanine in odrezal sem še košček zanj. A ga kosmatinec samo povoha. V tistem se prikaže kero vođa in strahoma zakliče (beri v cirilici): »Pusti ga, to je naš najhujši pes«.



Iskanje jam na Sežanskem. Desno: Renato Verbovšek - Rene, na sredini: vodnik JLA. Levo: morebiti domačin. Arhiv DZRJL, tehnična obdelava Marko Simić, avtor neznan.

*
Če smo nameravali hoditi tik ob meji, se je bilo treba prej prijaviti v karavli. Enkrat se je zgodilo, da pred karavlo parkiram avto tik kamnite škarpe, v njej pa zagledam ogromnega rudista. Skočil sem iz avta da ga od bliže pogledam. Kar zaslišim svarilen klic: »Ruke u vis«. Razvodnik je takoj reagiral: »Pa znan sam, da je to neki gušter«. Še sreča, da stražar ni bi sorodnik Johna Wayna. Ta bi najprej streljal in šele potem vprašal po gušterima.

*
Nekatera brezna tam okoli so Kokotu in Reneju služila kot neizčrpen rudnik TNT. Ko pa sta že imela minerske izpite, sta nabavljala razstrelivo in minirala tudi »uradno«. Posadki karavle Orlek to ni bilo všeč in poročnik Mirković

je vsakič zahteval kakšne nove papirje. Kokotu je bilo hitro dovolj, Rene pa je sveženj dovoljenj pridno dopolnjeval. Odnehal je šele, ko je poročnik zahteval dovolju za transport eksploziva van puteva u pograničnom pasu. Zdaj Rene ni več mogel najti naslova, kjer bi mogel dobiti tako dovoljenje.

*
To je bil čas, ko je večina Članov imela vespe, rolerje in podobno. Žan se je z njim pripeljal prav v Sežano. Angleži so imeli Land Roverja, ki ima rezervno kolo kar na havbi. Pokrito je bilo s cerado. Marsikateri član se je rajši vozil na rezervnem kolesu kot zadaj v kesonu. Po enem tednu jamarjenja smo soglasno ugotovili, da je treba napraviti pavzo. Angleži so se odpeljali v Savudrijo, kjer so se naplavali in pobirali morske ježe. Bodeče trofeje so dali v notranjo

okrogolino rezervnega kolesa, pokrili pa z nekakšno ruto. Zvečer se je eden od članov (o imenu zgodovina vljudno molči) rutinsko zavihtel na kolo. Rjovenje je najbrž bilo slišati tudi v Italijo.

*
Z Žanom sva jo mahnila v Piran. Še blizu Valete naju ustavi policija in se začne zgražati nad najino opremo – namreč umazana pajaca, čudni čeladi (kstorci), gojzerji itd. Ker je bilo z dokumenti vse v redu, so naju samo izgnali iz piranske občine, kamor se nisva smela pokazati naslednjih 14 dni. Policaj je v formular Odločbe, ki je že bila natipkana na precej neuglednem papirju formata A5, samo še vstavil najine osebne podatke in datum. Formularje so očitno imeli že pripravljene na zalogo. ■

MOJ SPOMIN NA KANIN

Marjan Juvan - Manč

Poskušaj obnoviti kakšen dogodek iz svojih mladih časov, v oporo pa imaš mogoče le prijatelja tvojih let, kakšno staro fotografijo ali kratek zapis in seveda svoj zapraščen, zasigan in erodiran spomin.

Zares zanimiva je lahko debata v družbi vedno bolj pozabljivih starcev – pardon – veteranov o kakšnem dogodku ali prigodi. Ko načneš temo »A se spomniš, takrat... A veš kako je bilo ... A si bil takrat zraven, ko ... « , moraš biti zelo pozoren na prisotne poslušalce. Žal vedno manj pogosto, pa vendarle, se še najde kdo, ki je bil takrat zraven ali celo

akter in takoj iz ene nastanejo tri, štiri ali celo več bolj ali manj podobnih zgodb. Včasih si zgodbo slišal tolikokrat, da veš ne veš ali si bil ti takrat zraven ali ne. Če pa ugotoviš, da ni v družbi nikogar, ki bi lahko bil akter ali sodelujoči v zgodbi ki jo načneš, so ti vrata svobodne interpretacije dogodka odprta na stežaj. In takrat se lahko začne nova verzija iste zgodbe.

Pred nekaj leti sem med potjo na Kanin razmišljal o tem, da napišem za GP nekaj dogodkov iz naših časov, ko smo hodili na Kanin. Pa sem se odločil, da najprej napišem zgornji uvod.

Zato vas prosim, da mi oprostite malo avtorske svobode, s katero sem zapolnil nekaj mojih spominskih udornic ali vsaj jam z velikimi vhodi in skoraj že brez dna!

*
Na Kanin sem šel prvič, ko sem bil star 16 let. Spomnim se Primoževega brezna, nočnega neurja in ostrega spora med Tužakom (Matjaž Puc) in Hanzom (Zrnc Janez). Bil sem v zunanji ekipi. Takrat smo v jame hodili še v starem »himalajskem« slogu. Sicer brez vmesnih taborov, vendar z releji na vmesnih policah v breznu, predvsem zato, da se niso zatikali štriki, lojtre in telefonske žice. Akcija se je začela okoli devete ure zjutraj. Vreme nam ni bilo naklonjeno in pozno zvečer se je razdivjala kar močna nevihta. Hanz je štel nalive: »Prvi aperitiv, drugi aperitiv, tretji aperitiv.« Vmes je bilo veliko bliskanja in grmenja. Bili smo premočeni do kože. Začel je pihati severni veter in mrzav nam je zlezal do kosti. Okoli prve ure zjutraj je bilo Hanzu dovolj in je hotel oditi v koč. Ravno takrat so se začeli iz jame vračati prvi »špičaki«. To so bili takrat najbolj izkušeni jamarji. Tužak ga je, z nekaj kletvicami, pozval naj sodeluje pri varovanju – vlečenju – iz jame, on pa se mu je uprl na njegov tipičen način. Iz nožnice je potegnil kar dolg lovski nož (njegova osebna oprema!) in mu grozil, da ga bo porezal. Tužak ga je zaustavil



Valjanje po snegu. Janez Modrijan, Metod Di Batista in Vlado Velikonja, 11. avgust 1965.